BALDUS.
MOREAU
—
DE
PLEURITIDE

1640-1

WELLCOME
HISTORICAL MEDICAL LIBRARY

EPISTOLA EXEGETICA DE AFFECTO LOCO IN PLEVRITIDE,

AD CLARISSIMVM VIRVM D.
BALDVM BALDIVM
MEDICINÆ PRACTICÆ
in Romano Gymnasio
Professorem ordin.

Auctore RENATO MOREAV *Doctore Medico Parisiensi, & Regio Professore.*

PARISIIS,
Apud SEBASTIANVM CRAMOISY, Typographum Regis ordinarium, viâ Iacobæâ, sub Ciconiis.

M. DC. XLI.

C

D. F

IN

M

REI

suo a

na lu

irent

ta tu

in pri

CLARISSIMO VIRO
D. BALDO BALDIO
IN ACADEMIA ROMANA
MEDICINÆ PRACTICÆ
Professori.

RENATVS MOREAV S.D.

NVNQVAM induxissem animo (*Eruditißime Baldi*) esse Medicos qui otio suo abutentes de rebus meridiana luce clarioribus disputatum irent; nisi intellexissem ex erudita tua *Disceptatione* aliquos esse in principe ciuitate, orbis olim

Domina nunc Christiani imperij metropoli qui de ὑπάρξει *Pleuritidis* lites mouent. Siccine nullam dari *Pleuritidem?* dolere latera citra morbum? & cum acerbitas doloris te ad gemitus compellit, atque de dolente parte queri cogit, decipi te & illudi sensus arbiter rerum tuarum Medicus persuadeat? Vicit tandem σκέψις; & cum æger aut Medicus de affecta parte interrogabitur, respondebit cum Pyrrhonio ἐπέχω, οὐδὲν ὁρίζω, οὐδὲν καταλαμβάνω; ne si crus affici dixerit laborare pectus nonnemo argutetur. Tantum igitur valuit vnus aut alter locus Hippocratis perperam exceptus apud nonnullos, vt nullam dari *pleuritidem* conten-

dant, omnemque lateris dolorem velint, non à *membranæ costas succingentis*, sed à *dimidiati pulmonis* inflammatione excitari. Hæc si παραδοξολόγως & exercendi ingenij gratia dicerentur, probandum esset institutum, laudanda industria: sed cum serio καὶ χωρὶς παιδιᾶς somnia sua nobis obtrudant, hallucinatumq; Galenum & eius posteros omnes, sectatoribus Alexandri Petronij & Marsilij Cagnati oppidò paucis exceptis, impudenter calumnientur; castiganda fuit eorum contumelia, coërcenda lasciuia, & quàm leuibus ac futilibus nitantur λογιδίοις, ne quid atrocius dicam, demonstrandum. Vnus ecce ex Medicorum ordine ex-

citaris vindex veritatis acerrimus, & Galenicæ doctrinæ aſſertor, qui receptam ab omni æuo de *Natura pleuritidis* ſententiam tuereris, & eleganti διασκέψει Nouatorum ludicras argutationes & λεπτολογίας euerteres. Periculum erat ne plerique ſtudio & lenocinio nouitatis decepti, in partes aduerſas ſecederent; niſi tu obſtitiſſes ſtrenuiſſimus pugil & ficulnea eorum argumenta diſſoluiſſes.

Sed quæ tandem illa argumenta? pudet dicere, iſtos vnum aut alterum textum Hippocratis ſexcentis alijs eius locis, mentique & aſſenſioni Medicorum omnium conſtantiſſimæ anteponere, & omnia quæ de *Pleuritidis*

ὑπάρξει vbique locorũ dicta sunt, ad sententiam duorum illorum textuum reuocare. Habet Hippocrates libro de locis in homine (nec enim iam de operis Auctore disputo) hæc verba quæ dubitandi occasionẽ præbuere.

ὁπόταν δὲ ἐς τὴν κίθαρον ῥέῃ, καὶ χολὴ ᾖ, τῷ
δὲ δῆλόν ἐστιν. ὀδύνη ἔχει ἐς τὴν λαπάρην καὶ
ἐς τὴν κληῖδα πρὸς τὴν ἐς τὴν λαπάρην, καὶ
πυρετὸς καὶ ἡ γλῶσα τὰ ἄνω χλωρὴ γίνεται,
καὶ ἀποχρέμπτεται ξυμπεπηγότα. ταύτης τῆς
νόσου ἑβδομαίῳ ὁ κίνδυνός ἐστιν ἢ ἐνναταίῳ.
ὁπόταν ἀμφότερα τὰ πλευρὰ ἀλγέῃ, τά δ'
ἄλλα ὅμοια ᾖ τῇ ἑτέρῃ, αὕτη μὲν περιπλευ-
μονίη ἐστὶν, ἡ δ' ἑτέρη πλευρῖτις. *Cũ verò,* inquit, *in thoracem fluxio facta fuerit, & quidem à bile his signis deprehendetur. Dolor tendit ad latus & ad claviculam, quæ est è regione eius lateris, febris adest linguaque lutea,* seu pallida bilẽ

Vide com 6 in lib. 6. epid.

tincta *superiore parte existit, & concreta expuuntur, periculum eius morbi intra septimam aut nonam diem consistit. Cum vero vtrumque latus dolet reliqua symptomata vt in praecedenti morbo similia existunt, & hic quidem peripneumonia est, ille vero Pleuritis.* Subijcit vero continuo Hippocrates, αὗται δὲ γίνονται διὰ τόδε. ὅταν ἐς τὸν πλεύμονα ῥεύσῃ ἐκ τῆς κεφαλῆς διὰ τοῦ βρόγχου καὶ τῶν ἀρτηριῶν, ὁ πνεύμων, ἅτε ψαφαρὸς ἐὼν καὶ ξηρὸς φύσει, ἕλκει ἐς ἑωυτὸν τὸ ὑγρὸν ὅτι ἂν δύνηται, καὶ ἐπὴν εἰσρύσῃ, μήζων γίνεται, καὶ ὅταν μὲν ἐς ὅλον ῥεύσῃ μείζων ὅλος γενόμενος ἀμφοτέρων ἔψαυσεν τῶν πλευρέων καὶ περιπλευμονίην ἐποίησεν, ὅταν δὲ τῆς ἑτέρης μοῦνον, πλευρεῖτις ἦ. id est. *Ipsi autem morbi hac de causa generantur. Cum fluxio à capite fertur ad pulmonem per guttur & arterias,*

pulmo natura ſua & ſpongioſus & ſiccus trahit in ſeipſum quantum humoris capere poteſt, quo excepto maior efficitur; & ſi quidem humor per vniuerſum pulmonem effuſus ſit, eius extremæ partes amplificatæ vtrumque latus contingunt & excitant peripneumoniam, *ſin vero vnum è lateribus tantum*, pleuritidem. Quibus ex verbis intelligitur *Peripneumoniam* excitari cum diſtentus plurimo humore catarrhoico pulmo vtrumque latus pertingit & dolore afficit: *Pleuritidem* vero cum pulmo vnicum tantum latus tangit & pungit. Eam ipſam ſententiā confirmat Hippocrates eodem libro de *pleuritide ſicca*

πλευρείτις ξηρὴ, inquit, ἄνευ ῥόου γίνεται ὅταν ὁ πλεύμων λίην ξυρανθῇ ὑπὸ δίψης ἀναγκαίης, ὁ γὰρ πλεύμων ἅτε ξηρὸς ἐὼν, ἐπὴν τι μᾶλλον ξηρανθῇ τῆς φύσιος, ἰσχνὸς γίνεται καὶ ἀκρατὴς γινόμενος καὶ κλιθεὶς ἐς τὸ πλευρὸν ὑπὸ ἀκρασίης, ψαύει τοῦ πλευροῦ καὶ ἐπὴν θίγῃ ὑγροῦ ἐόντος ἅπτεται, καὶ πλευρεῖτιν ποιέει, τότε δὲ ὀδύνη γίνεται ἐς τὸ πλευρὸν καὶ ἐς τὴν κληΐδα καὶ πυρετὸς ἐπαναχρέμπτεται λευκὸν. *Sicca*, inquit, *pleuritis citra fluxionem generatur quoties pulmo admodum exaruit præ sitis vehementia, cum enim aliàs siccus existat, longè vero multo quàm ferat natura exarescat, gracilis euadit imbecillis & languidus sicque præ impotentia deuoluitur in latus quod tangit ex eoque contactu humoris interuentu ipsi agglutinatur, pleuritidemque committit. tunc verò & dolor excitatur in latere ac*

clauicula, & febris; & album expuitur.

Sed in iſtis Hippocratis locis pleraque ſunt cùm in verbis, tùm in ſenſu obſeruatione digniſſima. χολῆς ſiue *Bilis* nomine non pallidam bilem intelligere videtur, quemadmodum vult Gal. com. 3. in lib. de ratione victus morbis acutis veteres Medicos χολὴν ἁπλῶς dictam, καὶ τὴν ὠχρὰν καὶ τὴν ξανθὴν tam pallidam quam flauam vocaſſe; ſed vt exiſtimo cum Foëſio fluxionẽ vniuerſim ſumptam ab humore acri, feruido, bilioſo, tenui qui & inflammationem excitare & febrem accendere valet. vocem λαπάρην interpretes explicant *lateris mollitudinem*, quibus ver-

bis quid velint multi videntur dubitare. Ruffus Ephesius in vocabulario partium humani corporis λαπάρας interpretatur *Ilia*, τὰ δὲ ὑπὸ ταῖς πλευραῖς μαλακὰ, λαπάραι καὶ κενεῶνες sub costis molles partes à Græcis λαπάραι & κενεῶνες Latinis *Ilia* vocantur, quem locum accuratè descripsit Gal. com. 2. in lib. de fracturis. *Equidem*, inquit, *de vocabulo* λαπάρας *dicere possem adductus experimento, & Hippocratis ac Poëtæ* Homeri *vsu, tum ipso morbo eam significare partem quæ inter pectoris ossa & quæ propriè appellantur ossa Ilium, est interiecta.* quod etiam repetiit initio comment. 2. in librum prognost. Sed de illa parte locus hic minimè

eſt audiendus cum nulla intercedat neceſſitas aut familiaritas inter pulmonem inflammatum & Ilia. Præferenda videtur explicatio Erotiani qui in lexico Hippocratico λαπάρην interpretatur, τὴν πλευρὰν, vel vt emendare videtur Barthol. Euſtachius τὸ πλευρὸν latus ſatis appoſitè quidem ad Hippocratis mentem nondum tamen ſatis accuratè. propiùs acceſſit Heſychius in onomaſtico vbi ſcribit λαπάρας non tantùm ex mente Dioclis ſignificare τὰς κοιλίας ἐκκενωμένας ſinus vacuos & exinanitos, ſed τὰ πρὸς ταῖς πλευραῖς τοῦ σκήνους partes loci ſeu domicilij intra coſtas. Cœlius Aurel. 2. de acutis cap. 13. vocat membranas vel carnē lateribus interiectam.

Id ſuo more hoc eſt eleganter expreſſit Galenus com. 3. in lib. de artic. *Arterias, inquit, & venas* ὀχετὺς *vocauit Hippocrates, quod autem eſt inter oſſa ſingularum coſtarũ* λαπαρὸν *dixit qua parte muſculi ſunt Meſopleurij ſeu Intercoſtales.* ὀχετὺς μὲν εἶπεν τὰς ἀρτηρίας δηλονότι καὶ τὰς φλέβας, λαπαρὸν δὲ τῆς πλευρᾶς ἑκάστης τὸ μεταξὺ τῶν ὀστῶν καθ' ἃ καὶ οἱ μεσοπλεύριοι μῦς εἰσι. Cum igitur in latere duæ ſint partes vna oſſea, altera carnea & oſſibus interiecta: vt Hippocrates deſignaret partem affici ſolitam ex alliſu pulmonis inflammati, vſus eſt vocabulo λαπάρης, vt excluſa oſſea parte mollem, carneam, & excipiendo dolori opportunam exprimeret. Quapropter per

λαπάρlω non vna cum Caluo primo Hippocratis interprete intelligenda veniunt *Ilia*, quæ ab inflammatis pulmonibus dolere non ſolent; ſed totum latus & maximè quod in latere inter coſtas eſt interiectum: quod cum membranoſum ſit & carneum ex contagione pulmonis æſtuantis & inflammati eundem æſtum & inflammationem & ab iis neceſſario ortum dolorem contrahere poteſt.

Reſtat tertia difficultas circa verba examinanda quam non ſatis excoquere poſſum: ſcribitur contactũ ἀμφοτέρων τῶν πλευρέων peripneumoniam facere; contactum verò τῆς ἑτέρης μοῦνον pleuritidem. Si quæram ad quam vocem

referatur ἑτέρης, ratio ipſa dictabit referri ad πλευρέων. atqui non video qua ratione fœmininũ ἑτέρης cõuenire poſſit cũ neutro πλευρέων: niſi dixerimus auctorẽ poſuiſſe ἑτέρης, quaſi λαπαρῶν loco πλευρέων collocaſſet, ſecũdum σχῆμα optimis auctoribus Græcis & Latinis familiare quo non τὸ ῥητὸν ſed τὸ σημαινόμενον reſpiciunt. vt vt ſit fateri neceſſe eſt parũ accuratè ab illo deſcriptam hanc ſentẽtiam, neq; eo conſilio vt publici iuris faceret; ſed vnam ex illis fuiſſe quas inter aduerſaria collocabat ad ſeuerius examen poſtea reuocãdas.

Nunc viſcera ipſa (vt dicitur) & præcordia ſententiæ Hippocráticæ excutiamus. Certum eſt eo opere propoſitum fuiſſe Hippocrati

pocrati de catarrho agere, & expendere morbos qui ab illo oriũtur: neque de thoracicis affectibus ἐκ τῆς ἰθείας vt loquitur Herodotus, ſiue vt habet Lucianus ἐκ τοῦ προφανοῦς diſputare, ſed quatenus ex catarrho oriuntur. Ac ne quidem mens illi fuit de quouis catarrho, ſed de ſolo calido diſputationem inſtituere: qui hoc habebat peculiare & proprium vt modo *vtriuſque*, modo *vnius* tantùm *lateris* dolorem inferret. Huius diuerſitatis cauſas hoc loco inueſtigat, docetque ab humore per laryngem & aſperam arteriam è capite deſcendente pulmonem intumeſcere qua parte fluxionem admittebat; ſi toto ſuo parenchymate quia per di-

ſtentionem & amplificationem illam vtrumque latus tangebatur, dolorem obortum fuiſſe in vtroque latere; ſi dimidiata tantùm ſui parte; indoluiſſe illud ſolum latus quod ab inflammata parte tangebatur. Non alia fuit Hippocratis mens, non conſilium. Quæritur tamen an diuinus ſenex hoc loco tradiderit generationem cuiuſuis *Peripneumoniæ* & *Pleuritidis*; & cur dolores vtriuſque lateris vocet *Peripneumoniam*, dolorem verò vnius lateris *Pleuritidē*? Nemo non videt non ſuſcepiſſe Hippocratem inueſtigationē omnium cauſarum *Peripneumoniæ* & *Pleuritidis*: Cum enim vnius catarrhi calidioris & vnius viæ

mentionem faciat gutturis ſcilicet & aſperæ arteriæ per quam decumbit humor in pulmonem. Certum eſt illum prætermiſiſſe plures alias cauſas & vias quas ex profeſſo de peripneumonia & pleuritide agens infinitis locis commemorauit. Adſtringitur ergo hæc diſquiſitio & demonſtratio ad particularē catarrhum ab Hippocrate propoſitum, & in aliqua forſan aëris conſtitutione aut regione obſeruatum, per quē interdum dolor vtriuſque interdum vnius tantùm lateris oriebatur, neglecta explicatione cauſarum cæterarum quas & lib. de morbis, & de internis affectibus, & de victu in acutis, & de epidemijs fusè & accuratè propoſuit.

Sed quo consilio dolorem vtriusque lateris *Peripneumoniam*, dolorem vnius lateris *Pleuritidem* vocauit? Tres huius rei præcipuæ rationes mihi videntur in medium afferri posse. Prima est quod cum insolens sit ac ferè inauditum in arte medica quemquam corripi simul & semel duplici pleuritide; si id vmquam contigerit obseruare, vero similius est id à pulmonibus inflammatis quàm ab ipsis lateribus repetere. Vix enim fluxio in vtrumque latus fieri potest, quin extendatur ad totum thoracem non externum modo, sed etiam internum; tàm propter copiam materiæ catarrhoicæ, quàm propter partium omnium thoracica-

rum ἀσθένειαν & κοινονίαν. Sic & affecto & dolente vniuerso thorace interno & externo; satius est ab interna parte eaque nobiliori & ad vitam magis necessaria denominare morbum, quam ab externa & minus principe. Quibus sanè considerationibus permotus Hippocrates, cum fluxionis in internas thoracis partes atque adeo in pulmonem argumenta haberet certissima; licet vtrumq; latus doleret eum affectum maluit ab interna & potiori parte inflammata *peripneumoniam*, quam ab externa & minus nobili *pleuritidem* appellare. A ratione igitur fuit denominatio petita *peripneumoniæ*, quemadmodum à sensu appellatio

pleuritidis; Cum enim videmus partem aliquam dolentem, morbum à dolente parte denominamus. Sic colicos cruciatus Hippocrates non vocauit ſemper inteſtinorum dolores, ſed ſæpenumero ϛρόφυς περὶ ὀμφαλὸν tormina circa vmbilicum, quia dolores illi ſenſibiliter videntur in ea parte eſſe conſtituti.

Secunda ratio eſt quod cum in inflammatione dimidiati pulmonis adeſſet præterea lateris dolor fodicans, fixus & permanens; debuerit ille affectus in eo caſu *pleuritis* vocari. Probabile verò eſt inductum fuiſſe dolorem lateralem non à fluxione primariò oborta (aſpera enim arteria qua fluebat humor non du-

cit ad latus) ſed ab inflammatione pulmonis dimidiati. Hic enim præ copia turgidus & inflammatus, dum diſtendebatur ad lateris vſque partes internas membranoſas & carneas; ipſas ſuo proprio calore inflammatorio afflabat & inficiebat; ex illo afflatu flammeo prohibita venarum & arteriarum illuc decurrentium tranſpiratione, efferueſcebat ſanguis, accendebatur, ac tandem è venis exiliebat: vnde pleuriticus dolor excitatus eſt coniunctus cum peripneumonia, & qui propterea appoſito nomine & aptiſſimo (quod à nonnullis Iunioribus Medicis vſurpatum video) πλευροπνευμονία appellari poterat; ſed quia

ſenſibiliter & manifeſtè dolor ſedem ſuam fixerat in latere & clauicula non ineptè ab Hippocrate *Pleuritis* nuncupata eſt; non tàm ratione inquam inflammationis dimidiati pulmonis, quàm fluxionis nouæ in latere obortæ per contagem pulmonis inflammati. Argumentum verò fluxionis illius nouæ eſt ampliſſima doloris circunſcriptio qui extendebatur à latere ad clauiculam. Aut enim contactus pulmonis in exigua erat lateris parte, aut per totum latus diſtendebatur: ſi in exigua fuiſſet parte; citra fluxionem dolere non poterat totum latus cum iugulo, ſed pars ſola quæ tangebatur. At ſi contactus ille attigiſſet & totum latus & ipſum

iugulum, concipere non possum quomodo in tantam molem excreuisset dimidiatus pulmo illæsa altera parte media ad quam si vitiumquoque peruenisset, iam non vnicũ latus sed vtrumq; indoluisset. Cum ergo ex leui pulmonis contactu dolor per totum latus diffusus sit; credibile est pulmonem tam acriter æstuantem tamque putridis humoribus, & fumis turgentem non potuisse diu applicari lateri, quin secutus sit nouus in parte ardor , fluxio deinde ac tandem inflammatio. Quidni itaque Hippocrates vocaret *Pleuritidem* dolorem per latus & clauiculam sparsum, fixum, diuturnum, febre stiparum; licet commodiori vocabulo pro-

pter inflammationem pulmonis illi adiunctam pleuropneumonia dici posset? sed existimauit diuinus præceptor βραχὺς καὶ σύντομος satis se naturam morbi aperuisse cum monuit, & dimidiatum pulmonem esse inflammatum & eius contactu feruido in proximo latere accensam pleuritidem,

Tertia ratio cur priorem morbum *Peripneumoniam*, posteriorẽ *Pleuritidem* vocauit Hippocrates consistit in designanda per eiusmodi appellationes istorum affectuum curatione. In curanda inflammatione totius pulmonis, non refert qua parte mittatur sanguis dextra an sinistra quæ pars fouenda, illinenda.

Cum enim dolor percipiatur tam in dextro quam in ſiniſtro latere, ſiue dextram ſiue ſiniſtram venam ſecueris, ſiue dextras ſiue ſiniſtras partes fotu & litu temperaueris ſemper iuuabis. Quapropter dolente vtroque latere, id eſt toto thorace laborante & inflammatione tentato affectum appoſitè *peripneumoniam* vocaueris, At cum propter dimidiati pulmonis puta ſiniſtri inflammationem latus eiuſdem partis videlicet ſiniſtræ dolet; peccares in ægri commoda ſi ſanguinem è brachio dextro detraheres; ſi idem latus dextrum foueres aut illineres nihil aduerſus morbum promoueres. Venæ ſectio κατ' ἴξιν eſt celebranda, latus dolens fo-

uendum, illinendum, ſcarificandum pureque facto vrendum & ſecandum. Quapropter verba Hippocratis hoc modo audienda ſunt. *Dolente vtroque latere ab inflammato toto pulmone; curationem adhibe, quæ adhibere ſolet in vera & germana peripneumonia; at dolente unico latere ab inflammatione dimidiati pulmonis curam inſtitue, ac ſi eſſet vera & genuina pleuritis, facta ſemper euacuatione è directo* κατ᾽ ἰθυωρίαν *& adminiſtratis applicatiſque præſidijs lateri laboranti.* Quod autem fuerit ea mens Hippocratis colligitur ex ipſa quam paulo poſt ſubiungit curatione. *Dolor*, inquit, *ſedandus eſt calfactorijs medicamen-*

tis & abſorbendum dandum eſt quicquid expectorationem facit & balneis vtendum quarta die, quinta autem & ſexta oleum illinendum. Peterem libenter à noſtris Nouatoribus qua parte admouerent calfactoria medicamenta, quam fouerent, quam oleo perfunderent niſi monuiſſet, Hippocrates morbum *pleuritim* eſſe? At ſede morbi ſic conſtituta ſtatim intelligunt affectum latus excalfaciendum, fouendum, lauandum, illinendum. Ne ergo quiſquam deciperetur, (audita pulmonis inflammatione) in promiſcua præſidiorum vſurpatione & adminiſtratione, addidit vir diuinus inflammationem dimidiati pulmonis *pleuritidem*

esse, hoc est *instar pleuritidis* habendam tractandam, curandam, medicandam.

Interim tamen (vt aliquid aduersarijs nostris tribuamus) non nego peripneumoniam interdum æmulari & mentiri veram *pleuritidem* accensa pulmonum membrana, membranaque laterum propter viciniam, communionem officij, & substantiæ similitudinem in consortium calamitatis adducta: sed quod omnis pleuritis pulmonis sit inflammatio nemo in arte medica exercitatus concesserit.

Et hæc quidem sufficere arbitror ad explicandum priorem Hippocratis locum. Alter per se adeo conspicuus, est vt lucem

etiam noſtræ rationi ſecundæ ſit fœneraturus. *Sicca pleuritis*, inquit, *citra fluxionem generatur, quoties pulmo admodum exaruit præ ſitis vehementia: cum enim aliàs ſiccus exiſtat longè vero multo quam ferat natura exareſcat gracilior euadit imbecillior & languidior ſicque præ impotentia deuoluitur in latus quod tangit, ex eoque contactu humorū interuentu ipſi agglutinatur pluritidemque committit.* Concipere ex hac verborum ſerie arentem pulmonem, ſquallidum, marcidumque, effœtum, in latus reſolutum, & officio ſuo penè priuatum. Cogita deinde quanto ardore cor æſtuet, deſtitutum ſuo flabello & refrigerio,

quanto æſtu exardeſcat ſanguis in venis & arterijs vicinis, quanto incendio ipſæ carnes afficiantur & conficiantur: Et ſtatim intelliges per tantos ardores ſequi σαύτηξιν partium proximarum, nonnihilq; de propria ſubſtantia muſculorum meſopleuriorũ lateris pulmonis decubitu oppreſſi exſudare, quod ſaniei excrementitiæ pulmonis admiſtum inſtar glutini latus pulmoni coniungit & connectit; ex qua agglutinatione carnes maiorem concipiũt feruorem & dolorẽ, quibus prolecti ex venoſo arterioſoque genere humores primò fluxionem, deinde ab ea inflammationem hoc eſt pleuritidem inferunt. Propterea continuò ſubiungit *dolorem*

dolorem excitari in latere & ad clauiculam, febrem accendi, & expectationẽ ſequi albæ materiæ. Dolor ergo lateris & iuguli à pulmone non eſt, cum antea eo exareſcente non appareret; ſed à fluxione facta per colliquationem partium. Febris quoque excitatur non ab illa tabe pulmonis cui vel nulla vel ſaltem lenta febris adiuncta eſt; ſed ab inflammatione lateris quæ vehementem ſemper inducit febrem. Quod autem dixit expectoratam eſſe materiam albam hoc eſt pituitosã, inſinuare voluit conditionem *pleuritidis* quæ ſicca erat, id eſt in qua nihil de materia morbifica excreabatur. Exibant quidem pituitoſa vel ex pul-

mone, vel ex partibus faucium vicinis per oppressionem; sed ab ipso latere dolente nihil excernebatur, in quo *pleuritidis siccæ* natura consistebat. Si latus non doluisset proprio affectu sed duntaxat à malè constituto pulmone, cum daretur expectoratio, *sicca pleuritis* non potuisset dici, peripneumoniæ enim & pleuritides siccæ appellantur cum nihil ab affectis expuitur partibus ex com. Galeni ad part. 22. lib. *1.* de victu in acutis. At hîc aderat expectoratio à pulmone, nulla à latere affecto, aliàs subcruenta fuisset; *Sicca* igitur *pleuritis* appellari debuit non à pulmone labefactato sed à latere inflammato & dolente. Quapropter non

immeritò hic affectus *Pleuritis* dictus eſt quòd in eo non ſolum pulmo ſed lateris partes proprio vitio laborarent. Illud ipſum quoque eſt quod Hippocratem mouit, vt ad eius curationem pręſcriberet expectorantia, & cibos præbere prohiberet. Si duntaxat præter intemperiem ſiccam pulmonum nullus fuiſſet in latere morbus; nulla aderat neceſſitas expectorationis, inedia non fuit præſcribenda quæ magis ac magis deſiccat. imo potius cibis plurimis ægri erant reficiendi & recreandi à quibus & ſquallor viſcerum partiumque omnium emendatur, & adaucto ſanguine earũ ſubſtantia humectatur. Per Hippocratis manes adiuro no-

uatores iſtos vt mihi reſpondeāt: Vtrum Hippocrates omnium hominum prudentiſſimus potuiſſet ſanationem huius morbi ſeptima die polliceri, eumque periculo vacuum pronunciare, ſi ipſum in vitio & læſione ſolius pulmonis conſiſtere cenſuiſſet? Quis credat arētem pulmonem, deſiccatum, marceſcentem, media ſui parte effœtum & reſolutum carere periculo & intra tam breue tempus poſſe reſtitui? At quia hæc omnia ad ſolam pleuritidem ſiccam pertinebant, potuit ſapientiſſimus ſenex ferre iudicium & eius ſecuritatis & intra ſeptimum diem ſolutionis, cum præſertim nec à rheumatiſmo, nec ab humorum orgaſmo, nec

ab inſigni eorum corruptela, ſed à vicinæ partis contagione excitata fuiſſet.

Huc vſq; (clariſſime Baldi) ſatisfactum puto auctoritatibus ex lib. de locis in homine adductis veriſimilibus & probabilibus argumentis: quæ opponi quoque poſſent Herophilo apud Cœlium Aurelianum li. 2. acutorum morb. cap. 16. niſi ille eadem facilitate eius rationes diſſoluiſſet, qua ipſas propoſuit. Medicorum aliorum vel obſeruationes vel probationes non moror; etenim ſi auctoritatibus & capitibus eſſet certandum, longè plures & grauiores viri in noſtras quàm in aduerſariorum partes deſcenderent. Egregium verò

argumentum quod ab Ethymologia deducitur; non dari ſcilicet *Pleuritidem* quòd nullibi apud antiquos reperiatur *Pleuritidem* dici à membrana coſtas ſuccingente. Siccine eſt Philoſophari, an deſipere? ergo non datur phrenitis, cum enim non denominetur à membranarum cerebum inuoluentium inflammatione vt voluit Poſſidonius, tam de eius ὑπάρξει quàm de *Pleuritide* erit dubitandũ? Neque ophthalmia morbus erit membranæ coniunctiuæ oculi, quòd denominationem ab ea membrana non accipiat, ſed à toto oculo. quæ φλυαρίαι! qui σκινδαλμοί! ſed ſepoſita omni occupatione præuia, ſemotiſque hominum opi-

Aëtius ſerm 6. c. 2.

nionibus : quæro ab istis nouatoribus num membrana ὑπεζωκὸς dicta obnoxia sit inflammationi? Si negauerint, quæram cur menynges cerebri inflammentur, cur coniunctiua oculi inflammationem admittat, cur vesica, cur vterus, cur ventriculus quæ partes sunt membranosæ phlegmone tententur? aut disparitatem ostendant aut fateantur membranam costis subtensam opportunam quoque esse inflammationi suscipiendæ. Atque ea inflammatio quid est nisi pleuritis? non denominata quidẽ à membrana quæ Græcis ὑπεζωκὸς ab officio succigendi & velandi siue vt loquitur Meletius ὑποζωννύειν καὶ ὑπαλείφειν dicta est, sed vel ἀπὸ τοῦ πλευροῦ

à latere vel ἀπὸ τῶν πλευρῶν à coſtis quas ſuccingit & connectit.

Cæterum qui inrer ἀδυνάτα reponunt tranſudationem ſanguinis è latere, & materiæ pleuriticæ tranſumptionem à pulmone, naturæ ἐφόδους συμπνοίας καὶ ἐπιῤῥοίας admirabiles non ſatis concipiunt ſcribit Hippocrates Comment. 3. de articulis *carne circa coſtas aut caſu aut ictu aut illiſione aut quouis alio modo attrita multos ſanguinem expuiſſe.* Ad quem locum Galenus. *In memoria*, inquit, *habendus eſt hic ſermo propter eos qui exiſtimant in lateris dolore neceſſarium eſſe, aliquam ex fibris pulmonis affici, aiunt enim fibram quæ inflammatam coſtam attingit aliquid ex tenui-*

ori parte ſanguinis admittere. Ipſe verò dicit nullo in pulmone contracto affectu, ſed ſola coſta malè affecta nonnullos ſanguinem expuere. Quomodo autem hoc fieri poſsit erit maiori otio inquirendum. Nos ſane hanc quæſtionem perpendimus in ijs quæ ſcripſimus in librum Eraſiſtrati de ſanguinis ſputo: nunc duntaxat intellexiſſe abunde eſt, quoſdam ſine vitio pulmonis ſanguinem ſpuere, propterea quod morbus circa coſtas verſetur. Quin & in alijs ſæpe vidiſtis integra cute fracturæ ſuperpoſita ſanguinem ſic effundi vt faſcias impleat cum tamen cutis membrorum ſit denſior membrana interiùs coſtas ſuccingente. Quare

nihil mirum est si sanguis per hanc ab affecta costa in interiorem regionem illabatur & subinde in asperam arteriam per pulmones distributam in ipsa expiratione transferatur: quemadmodum in ijs videmus quibus eiusmodi membrana vulneratur, quicquid enim per vulnus in thoracem instillaueris, continuo ascendit & per os reijcitur; quod non intelligens Erasistratus in absurdos sermones libro de sanguinis sputo delapsus est. Et licet mortuo animali nullæ sensibiles viæ in membrana pulmones inuoluente appareant; attamen in viuentibus vię sunt mente & intellectu sensæ quæ quia sunt perceptibiles sola ratione à

Cœl. Aurel. lib. 1. acut c. 14. & lib. 2 c. 16.

Græcis idcirco λογοθεώρητοι appellantur. Obſeruaui ſæpenumero per acerrimas & grauiſſimas oculorum inflammationes vel purum putumque ſanguinem vel ſaniem cruentam exſtillauiſſe. Quod quidem omnibus inflammationibus proprium eſſe docuit Gal. com. ad Aph. 12. ſect. 1. & lib. 5. de locis affect. cap. 7. *vſu*, inquit, *venit in omnibus inflammationibus duntaxat quæ denſo craſſoque operimento non teguntur quales in externa cute exiſtunt, quoſdam exudari ichores ſiue ſaniem initio tenuem quæ concocta deinde inflammatione & craſsior & puri ſimilior redditur. Hoc ipſum in omnibus oris & oculorũ inflam-*

mationibus cernere eſt, nec hiſce minus in alia etiam quauis parte quando ſimul cum totius cutis diuiſione pars quæpiam interior inflammatione laborat. Atque ex hac ſanie cruenta deprehendi meſerei inflammrtionem docet loco laudato de loc. affectis. Non eſt igitur quod quærant (quod aliud eſt eorum argumentum) vnde tanta copia humorum cruentorum ſuboriatur in *Pleuritide* qui per expectorationem reijciuntur. Stillat enim ſanies illa iugi & quaſi perenni prouentu ex illa inflammatione quæ ſæpius in die ſuborta fluxione velut renouatur. Obſeruatur autem illud frequentius in partibus thoracicis & lateralibus quàm in

alijs partibus viciniâ cordis, ramorum azugȣ illuc decurrentium amplitudine, membranarum tenuitate, locorum angustia, & compreſſione, pulmonis perpetua inſpiratione & exſpiratione qua velut ſuctione aliqua emulget & prolicit quod ex latere inflammato exudat. Accedit aëris in pectoris alueo concluſi agitatio, feruor, tenuitas, qui inſtar ὀχήματος penetrationem adiuuat & tranſmiſſionem in pulmones eius materiæ cruentæ & ſanioſæ è dolente latere deſtillantis. Admittunt rerum naturalium Myſtæ tacitos cuniculos & arcanas vias per quas deferri flumina & occultari volunt, è quibus deinde & erumpunt & enaſ-

Lib.3.q. nat.c 26. cunrur. Illò, inquit, Seneca, recepta curſus egere ſecretò, ſed cum primum aliquid ſolidi quod obſtaret occurrit prærupta parte, quæ minus ad exitum repugnabat, repetiere curſum ſuum.

Ouid.15. Metam.

Sic vbi terreno Lycus eſt epotus hiatu
Exſiſtit procul hinc alioque renaſcitur ore.
Sic modo combibitur, tacito modo gurgite lapſus
Redditur Argolicis ingens Eraſinus in vndis

Mirantur Eurippos & aquarum riarum coniugia nulla aquarum confuſione temerata; quod de Peneo & Titareſio prodidit Ho. Iliad. β. de Arethuſa Libanius in prog. quæ φυλάττει ἀμιγὲς ἐν θαλάττῃ τὸ ῥεῖθρον·

——tumidæ sic transfuga Pisæ Papin 1. Sylu. Epith. Stel. & Viol. vide Lucr. lib. 6. vers 890.
Amnis in externos longe flammatus amores
Flumina demerso trahit intemerata canali
Donec Sicanios tandem perlatus anhelo
Ore bibat fontes : miratur dulcia *Nais*
Oscula, nec credit pelago *venisse maritum.*

Hæc & longè plura suspiciunt in magno mundo prodigia. Interim verò videntur ignorare μεταστάσεις, διαχύσεις, πλυμμίειδας, διεξόδους, ἐπανθίσματα, ναυσιώσεας, ἐκρύσεις ἄνω, κάτω, ἔσωθεν, ἔξωθεν & admirabiles humorum agitationes & transfusiones quæ in minori mundo quotidie obseruantur.

Sed parce tandem (vir ornatiſ-ſime) ardori noſtro qui me in hoc bellum induxit & imparatum & nihil tale meditantem. Recordari debebam acerrimæ tuæ defenſionis in qua nihil prætermiſſum eſt eorum quæ pro aſſerenda vindicandaque *Pleuritide* excogitari poſſunt. Dudum eſt cum rei medicæ commentarium apologeticum ab Aëtio Cleto Signino Medico & Philoſopho editum legeram; neque ex Medicorum ordine qui illi reſponderet, vllus extitit. Tu illum & alios eiuſdem opinionis ſectatores vno telo confixiſti, vno gladio confodiſti : neminemque arbitror futurum qui le-

ćta

ẜta & examinata tua diſceptatione eorum patrocinium ſit ſuſcepturus. Reſtat verò vt gratias tibi agam immortales pro nuncupato dicatoque mihi opuſculo, & pro ea exiſtimatione quam de me concepiſti. Nec vmquam de te benè meritus fui, nec eas habeo in me virtutes quæ tantum præconem mereantur. Immane quantum ab ijs dotibus abſum, quæ in arbitro grauiſſimarum controuerſiarum expetuntur. Et ſanè peperciſſem lubẽtiſſimè huic ſcriptioni niſi mihi vitum aut ἀγροικίας, aut, ὑπερηφανίας, aut ἀχαριστίας imputari veritus eſſem. Summam tamen iſtam beneficiorum in me collatorum

humanitati tuæ & comitati tribuendam censeo, quemadmodum liberalitati medicas tuas propugnationes opobalsami Orientalis doctas hercle & elegantes quas nuper obtulisti opera & interpositu amici nostri lectissimi Gabrielis Naudæi viri tantum laudandi quantum virtus intelligi potest. Is cum eas me possidere virtutes, quæ illum amplissimè & cumulatissime exornant, tibi persuasisset; optimam de me existimationem apud te commouit. In quo quidem si te deceptum animaduertas, benignitate illius & veteri nostræ amicitiæ tribuas velim. Æquum est tamen vt illi gratias

agam beneuolentiæ ſuæ, tibi tui candoris, meque vobis perpetuo fore obſtrictum profitear. Sed tandem manum de tabula, ne pro Epiſtola librum videar ſcripſiſſe. Vale ergo Lutetiæ Pariſiorum Calendis Septem. ann. ſalutis, CIↃ IↃCXL.

FINIS.

Epiſtolæ Exegeticæ errata ſic emendanda.

PAg. 4. lege queri. pag. 11. leg. in morbis. p. 28. l. adhiberi. p. 31. l. Concipe. p. 46. l. aquarum variarum coniugia nulla liquorum confuſione.

Cætera lectorem non morabuntur.

